

Översiktlig inventering av natur- och kulturvärden i Haganäsområdet, Älmhults kommun

Inför planeringen av byggandet av Haganäsleden, bostadsområden och handelsområden i Haganäs, Älmhult, genomfördes en inventering av natur- och kulturvärdena i området. Inventeringsområdet ligger i östra delen av Älmhult, väster om väg 23, och begränsas norrut av Danska vägen. Nedan ges en övergripande beskrivning av området. För att underlätta områdesbeskrivningen har hela området delats in i två delområden (se figur 1).

Fig. 1. Karta över inventerat område och områdets indelning i delområden för områdesbeskrivning. Hämtad från hitta.se.

Områdesbeskrivning

Delområde 1

En stor del av området tillhörde förr inägomarken och nyttjades alltså till åker- och ängsbruk (Enskifteskartan, Stenbrohults socken Älmhult nr 1, 1824). Här finns idag lämningar av fossil åkermark med rösen, stensättning (treudd) och ett vägmärke (väghållningssten). Österut tog utmarken över där man istället hade skogsbruk och bete.

Den gamla ekonomiska kartan från år 1949 visar att det då fanns åker-och betesmark i den södra delen av området som senare ersattes av skog och bebyggelse (Ekonomiska kartan 1983). Generalstabkartan från 1952 visar att här främst fanns lövskog med inslag av barrskog. De historiska kartorna avslöjar att det finns kontinuitet av lövskog i området vilket tyder på att skogen kan hysa höga naturvärden.

Vid en inventering 2003 påträffades flera intressanta lavar som signalerar att området har höga naturvärden, dessa var rostfläck (*Arthonia vinosa*), havstulpanlav (*Thelotrema lepadinum*), lönnlav (*Bacidia rubella*), dvärgbägarlav (*Cladonia parasitica*) och bårdlav (*Nephroma parile*). Av dessa är dvärgbägarlaven rödlistad i hotkategorin missgynnad medan de övriga arterna är signalarter. Området visade sig också hysa fem signalarter av mossor, fällmossa (*Antitrichia curtipendula*), guldlocksmossa (*Homalothecium sericum*), långfliksmossa (*Nowellia curvifolia*), stenporella (*Porella cordeana*) och krusig ulota (*Ulota crispa*). Övriga intressanta fynd var svamparna blodsopp (*Boletus luridiformis*) och trollskägg (*Thelephora penicillata*) och den rödlistade (missgynnad) skalbaggen grönhjon (*Callidium aeneum*). Kärlväxtfloran var mindre intressant men grönvit nattviol (*Platanthera chlorantha*) påträffades. Sammanfattningsvis visar inventeringen att området är hemvist för flera känsliga arter av kryptogamer och insekter, och att det med stor sannolikhet även finns ytterliggare sällsynta arter (Malmqvist 2003). Detta område finns med på skogsstyrelsens karta över områden med natur- och kulturvärden och är utmärkt som nyckelbiotop samt naturvärdesområde (Skogsstyrelsen, Skogens pärlor).

Bergrunden i området består främst av gnejs med inslag av diabas. Diabasen bidrar till en mer näringsrik mark och därtill mer näringskrävande markflora (Bergsartskarta). Morän är den dominerande jordarten men här finns även små områden med torv (Jordartskarta, SGU).

I nordöstra delen av området fanns tidigare en torvtäkt vilket resulterade i en utdikad högmosse (muntl. Ingvar Nilsson). Idag finns en del torvmark kvar och vegetationen består av flera arter som trivs på myrar och kärr.

Området utnyttjas i stor utsträckning till rekreation och friluftsliv då här finns flera stigar, motionsspår, tennisbanor och en scoutstuga. I området finns även ett utomhusdagis och barnen utnyttjar även ett större område kring dagiset.

Delområde 2

En studie av äldre kartor över den norra delen av Haganäsområdet visar att området länge varit bevuxet med barrskog (Generalstabskartan 1952, Gamla ekonomiska kartan 1949, Ekonomiska kartan 1983) men det finns troligtvis ingen lång skoglig kontinuitet eftersom skogen främst är produktionsskog. I området finns även myrmark, den största sammanhängande är Kyrke myr där man har brutit torv (Generalstabskartan 1952, Gamla ekonomiska kartan 1949, orienteringskartan 1998).

Liksom i delområde 1 består bergrunden främst av gnejs med inslag av diabas. Den dominerande jordarten är morän men torv förekommer också på flera platser.

Tidigare inventeringar som har genomförts i området är våtmarkinventeringen och fornlämningsinventering. Fyra områden med fossil åkermark med röjningsrösen har funnits i området, den nordligaste av dessa har fått körskador efter avverkning och vägar. Söderut i området finns lämningar efter ett torp (Riksantikvarieämbetet 2004).

Metod

Inventeringen av Haganäsområdet har genomförts under sju dagar i november (9/11, 10/11, 12/11, 13/11, 16/11, 20/11 och 30/11). Området strövades igenom och vegetation och fornlämningar ritades in på karta. Vissa intressanta natur- och kulturvärdesobjekt noterades med GPS. Under inventeringen delades hela området in i sammanlagt 16 mindre områden som sedan ritades in i Geosecma. Områdesbeskrivningar har gjorts för varje område.

Exempel på värden som bedömdes under inventeringen var mängd och typ av död ved, förekomst av gamla träd, förekomst av äldre träd med viktiga strukturer (ex. hålbildning, mulm, grov bark), typ av vegetation (ex. granskog/produktionsskog, myrmark, sumpskog), fältskikt, mänsklig påverkan och förekomst av kulturlämningar.

Resultat

Då inventeringen utfördes sent på året försvårades upptäckten av intressanta kärlväxter. Detta innebär att viktiga arter kan ha förbigåtts. Majoriteten av de kärlväxter som kunde artbestämmas var triviala och därför görs här inga noteringar av dessa. Förekomst av mer intressanta växter skrivs ut i områdesbeskrivningarna.

Se bilaga 1 och 2 för sammanfattning över viktiga strukturer i de inventerade områdena. Nedan följer en beskrivning av de olika områden som hela Haganäsområdet delades upp i under inventeringen.

Område 5

Södra delen av området består av myrmark med ett trädskikt av äldre tallar och inslag av gran, björk och *salix*. Vissa granar har uppnått mycket hög ålder. Fältskiktet i området är intressant, bland annat påträffades spridda och mindre förekomster av myrlilja. Annars dominerar lingon- och blåbärsris, olika arter av mossa, odon, ljung, klockljung, tranbär och pors. I den nordligaste delen av området övergår den talldominerade skogen till granskog med inslag av björk och enstaka tallar.

Området är intressant och har ett högt naturvärde på grund av sin myrmarksmiljö, det är troligen ett viktigt tillhåll för bland annat insekter och skogsfåglar. Som bevis för detta upptäcktes vid inventeringen en ljusbrun-spräcklig hönsfågel, troligtvis en tjäderhöna. Spår av älg och rådjur syntes även i området.

Område 8

Områdets södra och östra delar består av granskog med inslag av björk och enstaka tallar. I södra delen finns även några enstaka enar. På grund av flera vattendrag (utdikad) i området skapas fuktiga mikroklimat vid diken med olika mossor och lavar. I nordöstra delen av området, nära väg 23, finns en del höjder med stenig/blockig terräng. Här finns ett höjdområde som är bevuxet av ungar granar, unga björkar, några unga och enstaka äldre ekar samt flera äldre tallar. Växtligheten är tät. Det finns sparsamt med död ved i form av liggande grenar, några stammar av gran och björk, stubbar och ytterst lite stående död ved.

I västra och norra delen av området finns ett hygge med uppslag av främst unga björkar och ett litet inslag av klibbal. Få unga ekar i nordvästra kanten av hygget kan vara bra att spara då

det finns fler ekar på andra sidan grusvägen (område 9) vilket kan skapa framtida naturvärden. Det finns några enstaka stående levande granar. Avsaknad av död ved förutom några få stående torrakor av gran och björk samt stubbar.

Eftersom det är produktionsskog innehar området inga större naturvärden men det mosaikartade landskapet med igenväxande hyggen och granskog kan vara viktigt för arter som kräver olika biotoper, exempelvis fåglar som söker skydd i skogen och föda på mer öppen mark. Som bevis på detta hördes tjäder i området då inventeringen genomfördes.

Väster i området finns resterna av fossil åkermark och ett torp. Strax söder om den höjd som beskrivs ovan återfanns någon typ av kulturlämning, exakt vad kunde ej bestämmas. En mer noggrann undersökning av detta område bör ske.

Område 9

På en före detta kraftledningsgata i området har det växt upp sly av rönn, björk och asp. Södra och västra delen av området består av blandskog med äldre björkar, aspar, rönnar och enstaka tallar och granar. Relativt mycket sly av nämnda arter vilket försvårar framkomligheten. Längs den tidigare kraftledningsgatan finns även några få äldre ekar, aspar och lönnar. I närheten av Haganässkolan finns även några få äldre askar. Det finns endast lite död ved i form av grenar på marken, rotvältor, få högstubbar, stubbar och få liggande stammar.

Östra delen av området består av ett hygge (troligen skapat av orkanen Gudrun 2005) med relativt mycket rotvältor, en del högstubbar, enstaka torrakor, få liggande stammar (endast smala) och grenar. Det finns en del äldre björkar och enstaka tallar och ekar. På lägre och fuktigare partier finns *salix*.

Naturvärdena i området består av äldre aspar, ekar, lönnar och askar. Det finns potential för framtida naturvärden om de äldre träden lämnas orörda och får en chans att utveckla viktiga strukturer, såsom grov bark och håligheter. Den döda veden som finns på hygget kan också bidra till ett högre naturvärde i framtiden om den får vara kvar i området. Kulturvärdet är högt i området då röjningsröseområden tyder på att det finns fossil åkermark. Tidigare inventering av fornlämningar har troligtvis pekat ut ett för litet område. En ny inventering samt inmätning rekommenderas i områdets södra del där det tidigare var inägomark.

Område 10

Hela området består främst av granskog med växlande täthet och varierande ålder. Området begränsas norrut av ett djupt, grävt dike. I den sydöstra delen finns tät ung granskog med inslag av björk och enstaka ekar samt enstaka äldre tallar. Sydvästra och centrala delen domineras av unga björkar och unga granar med enstaka äldre tallar. Vegetation är tät och svårframkomlig på flera ställen. Vattendraget kantas av äldre björkar och av gran. Terrängen är relativt rik på moss- och lavbetäckta stenar och block. Det finns sparsamt med död ved i form av grenar, några få liggande stammar, murkna stubbar och grenar.

Nordöst i området övergår granskogen till planterad ung tallskog med inslag av unga granplantor och björk. Närmast det stora diket i norr kommer gran in igen. Nordvästra delen består av tät, svårframkomlig granskog med inslag av björk.

Området hyser troligtvis inga höga naturvärden då det främst består av produktionsskog. Fornlämningar har däremot påträffats i området. I södra delarna finns kolbottnar. En av dessa kolbottnar ligger i sydvästra delen i området där vegetationen består av främst björk. Nära denna kolbotten återfanns även det som sannolikt kan vara en kolkoja. I samma område, i nära anslutning till kolbotten upptäcktes även en ”suggsten” av diabas. Från detta block har det brutits bort bitar som troligen har använts vid byggnation av något slag. Dessa kulturobjekt bör mätas in.

Område 11

I sydvästra delen finns ett igenväxande hygge på fuktig mark, dominerat av unga björkar och unga granar. Vegetationen är tät och svårframkomlig. I området finns många gamla och murkna stubbar med intressant lav- och mossflora. Det finns några få bokar och ekar i området, ca 50 år gamla, som bör sparas vid exploatering. Öster om detta hygge finns en plätt med åkermark. Strax innan det sydligaste bostadshuset i området finns ett litet område med granskog

Kulturvärdena i området består av stenmurar. I anslutning till fastighet (den västra) finns även en, troligtvis äldre, hage som till viss del är omgärdad av stenmur.

Område 12

Området består till stor del av mer eller mindre fuktig mark. I den centrala delen av området finns ett mindre öppet område av stormfälld skog. Det finns sparsamt med död ved i form av grenar, rotvältor, stubbar och några få högstubbar. Området håller på att växa igen med sly. Öster, och något söder, om detta område dominerar björk på fuktig mark med inslag av gran och någon enstaka ek. Terrängen är relativt blockig. På de lägsta partierna finns björksumpskog med inslag av tall. Även här är det sparsamt med död ved i form av liggande stammar och stubbar.

Ett mindre område i norr, nära Danska vägen, består av blandskog på sumpmark. Trädskiktet utgörs av björk, tall och gran. En del död ved i form av fallna stammar, halvstående döda träd, grenar, rotvältor, stubbar.

Inga höga natur- eller kulturvärden påträffades i detta område.

Område 13

I området finns hyggen, ung granskog samt Kyrke myr. Myren är starkt påverkad av torvbrytning, utdikning och skogsbruk. Trädskiktet består av gran, tall och björk. Det finns endast död ved i form av unga avverkade och kvarlämnade träd. Myren hyser inga stora naturvärden men vid dess östra kant finns något mindre område med myrmark och sumpskog som kan komma att utveckla stora naturvärden i framtiden. Södra delen av myren är även något mindre utdikad än norra delen och kan få höga naturvärden i framtiden.

Kyrke myrs västra kant gränsar mot sumpmark med sly av främst björk men här finns även inslag av äldre granar, tallar och björkar. I norra delen av området finns ett stort hygge med få äldre tallar och björkar samt uppslag av främst björk och unga granar. Stora delar av hygget utgörs av sankmark. Det finns sparsamt med död ved (enstaka lågor, högstubbar och grenar). Det finns inga större naturvärden på hygget men däremot finns rester av fossil åkermark.

Nordvästra delen av området består av ung granskog med inslag av björk samt enstaka unga tallar, få unga och även äldre bokar. Kring fastigheten i Björkelund blir skogen något glesare och får ett större inslag av björk, rönnbär, unga ekar och ett fåtal äldre tallar. Skogen är så ung att den troligtvis inte hyser stora naturvärden, däremot finns även här spår av fossil åkermark.

Område 14

Området består av granskog med varierande vegetationstäthet där den södra delen är något glesare än resterande. Terrängen är stenig/blockrik och det finns sparsamt med död ved i form av stubbar och grenar. Skogen blir tätare längre västerut mot Kyrke myr. Tallar börjar komma in i vegetationen nära myren. I sydvästra delen finns en kolbotten i södra änden av en höjd. På denna finns även flera äldre tallar som bör sparas vid eventuell exploatering. Höjden omges till väster, norr och söder av tät sumpskog dominerad av björk och tall med inslag av gran.

Själva granskogen hyser inga större naturvärden då det är produktionsskog men närheten till myren skapar potentiella framtida värden i områdets västra del. I granskogens södra del, vid en mindre väg som troligtvis använts som avverkningsväg, finns ett fåtal ängs- eller odlingsrösen. Dessa är ej utmärkta på någon karta över fornlämningar och bör mätas in.

Område 15

I östra delen av området finns ett igenväxande hygge med tät vegetation av främst unga granar och björkar. Det finns enstaka tallar och ett litet inslag av enstaka unga lärkträd. Terrängen är småstenig med vissa större block. Norr om detta hygge finns granskog (produktionsskog). Vegetationen är tät med mycket kvarlämnade kvistar och avverkade småträd på marken.

I sydvästra delen av området finns ett igenväxande hygge med tät vegetation av unga granar. Det finns enstaka äldre tallar, björkar och aspar samt inslag av unga björkar och unga aspar. Mängden död ved är liten och finns främst som murkna stubbar, grenar och få liggande stammar.

I centrala och norra delen av området finns flera hyggen, troligen även dessa orsakade av orkanen Gudrun. Marken är sank på flera platser med stråk av torv. Det finns enstaka levande granar, ekar, tallar och bokar. Det finns lite död ved i form av grenar, rotvältor, stubbar och några högstubbar av gran. Flera av högstubbarna har exponerad ved, insektsgångar, hål samt hål efter fåglars födosök. I området påträffades odlingsrösen (fossil åkermark) och rester av en kolbotten.

Område 16

Skogen i nordvästra delen av (i närheten av Björkelund) området är intressant. Det är ett mindre område med blandskog av al, björk och ek med inslag av gran, enstaka fruktträd och enstaka tallar. Sedan övergår skogsområdet söderut till att domineras av granskog med granar av blandad ålder och inslag av tall och björk. Här finns stråk av torv och området har varit utsatt för torvbrytning vid någon tidpunkt. Det finns en del död ved i form av omkullfallna träd, rotvältor, grenar samt enstaka stående döda granar. Det finns vissa öppna, mindre områden med stormfällad skog här och var.

I västligaste delen av området övergår granskogen till sumpskog (finns även öppna vattenytor). Björk och tall dominerar sumpskogen och här finns rikt med fallna träd av främst björk, gran och tall. Här finns flera äldre (ca 100-150 år gamla) tallar, granar och björkar. Blåmossa påträffades i området vilket tyder på att skogen har lämnats relativt orörd. Här

finns, och kan i framtiden tillkomma, intressanta sumpskogs/myrarter av både flora och fauna. Området har ett rikt småfågelliv och mosaiken av öppen och skogsbeklädd mark skapar viktiga livsmiljöer för fåglar. Till exempel så noterades en art av hackspett vid inventeringen. Detta sumpskogsområde hyser höga naturvärden och bör ej exploateras.

Sammanfattning

Vid dragningen av Haganäsleden samt byggandet av handelsområde och bostäder bör hänsyn tas i följande områden:

Handelsområdet, bostadsområdet och dagvattenanläggningar som planeras i norra delen av området bör planeras så att följande områden sparas och undantas från exploatering:

- Område 5 bör undantas från exploatering då myrmarken där skapar en viktig miljö för fåglar, insekter och kärlväxter.
- I område 10 bör kolbotten, tillhörande koja och suggeblocket mätas in ordentligt för att sedan skonas från exploatering.
- Tallarna och kolbotten på höjden i sydvästra delen av område 14 bör sparas vid eventuell exploatering i området.
- I område 8 bör vegetationen på och i anslutning till höjden i nordöstra delen av området sparas. Det viktigaste här är att tallarna i området lämnas orörda då en grupp med äldre tallar innebär ett högt naturvärde. Även de lövträd som finns här bör prioriteras och sparas, såsom unga och gamla ekar.
- Sumpskogen i område 16 bör ej exploateras, vare sig för byggnation eller dagvattenanläggningar, då detta är ett viktigt naturområde. I detta området upptäcktes tuvor av signalarten blåmossa. Den tyder på att skogen i området har funnits länge och därmed hyser den högst sannolikt intressanta arter av kryptogamer, kärlväxter och insekter. Här kan även finnas intressanta vattenlevande organismer.

De vägar som kommer att byggas i anslutning till bostäder borde utformas så att de följer de redan befintliga vägarna. Längs flera av dess vägar (ex. avverkningsvägen som går genom område 9,14 och 18) finns äldre lövträd som kan bilda viktiga strukturer om de sparas. Det blir även ett trevligt inslag för de boende i området om dessa träd sparas vid vägarna som en naturlig allé istället för att träd planteras i efterhand.

Friluftsliv

Haganäsparken (södra delen av Haganäsområdet) är en tätortsnära skog som används för friluftsliv och rekreation året om. Här finns flera olika naturtyper vilka bidrar till parkens variation och stora användbarhet. Om våren blommar vitsipporna ymnigt i bokskogen medan småfåglarna sjunger i björksumpskogen. Om hösten kan man plocka lingon och blåbär i granskogen och tranbär på myrarna. I Haganäsparken finns två motionsslingor som utnyttjas frekvent av allmänheten. En av dessa slingor var tidigare ett elljusspår innan orkanen Gudrun rev ner ledningarna. Nya elljus har ej satts upp. Den andra motionsslingan är något längre och sträcker sig norr och öster ut i Haganäsparken. Variationen av ädellövskog, blandskog och granskog är uppskattat av dem som utnyttjar området för rekreation. Vid exploatering av området bör dessa slingor ledas om ifall de förstörs av bebyggelse. Genom Haganäsparken har det även anlagts en slinga för Frisbee-golf som används av allmänheten.

I Haganäsparken finns en scoutstuga som används av Älmhults scouter. Här finns även två tennisbanor där tennis spelas främst under sommaren. Strax sydväst om tennisbanorna finns en mindre, igenväxande damm som tidigare vintrar har använts för exempelvis skridskoåkning. I centrala delen av Haganäsparken finns även ett utomhusdagis och barnen rör sig ofta i omgivande skogsområden.

Område	Viktiga element för natur- kultur- och friluftslivet	Naturvärde	Kulturvärde
--------	---	------------	-------------

För att främja friluftslivet har grillplats, bord, bänkar och papperskorg placerats i anslutning till hembygdsstugorna. Här brukar även midsommar firas med majstång, musik och dans.

Referenser

Malmqvist, A., 2003. Inventering av skyddsvärda lavar samt en översiktlig naturvärdesbedömning. Undersökning av ett blandskogsområde vid Haganäs, Älmhult. Naturcentrum AB.

Riksantikvarieämbetet. 2004. Forsök.
<http://www.raa.se/cms/forsok/start.html>
Hämtad: 091103

Skogsstyrelsen. Skogens pärlor.
<http://www.skogsstyrelsen.se/episerver4/templates/SNormalPage.aspx?id=12524>

5	Myrmark Äldre tallskog Enstaka äldre granar Intressant fältskikt Förekomst av tjäder	Högt	
Höjdområde i område 8	Höjdområde med en grupp gamla (ca 100-150 år) tallar Enstaka unga och gamla ekar Odefinierad kulturlämning	Högt	
9	Äldre aspar, ekar, lönnar, askar Stenrösen (fossil åkermark)	Potentiellt högt naturvärde i framtiden	Högt
Sydvästra delen i område 10	Kolbotten och kolkoja ”Suggsten”		Högt
13	Myrmark och sumpskog (en del av Kyrke myrs östra kant) Södra delen av Kyrke myr Stenrösen (fossil åkermark)	Potentiellt högt naturvärde i framtiden	Högt
Sydvästra delen i område 14	Höjdområde med äldre tallar och en kolbotten	Högt	Högt
15	Odlingsrösen Kolbotten		Högt
Sumpskogen i område 16	Sumpskog av björk, tall och gran Rikligt med död ved Gamla tallar (ca 100-150 år), granar och björkar	Högt	